

“เก็บลำไย” คนล้านนา

ชะง่อนการทำให้บันไดเก็บผลไม้

คนล้านนาส่วนมากมักมีสวนลำไยเป็นของตนเอง หรือไม่กี่ปลูกต้นลำไยไว้ในบ้านเพื่อเก็บกินผลไม้โดยไม่ต้องไปหาซื้อ แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องเก็บผลบางครั้งจำเป็นต้องใช้บันไดพาดกิ่งแล้วขึ้นไปเก็บ ตอนนี้แหละต้องใช้

เพื่อให้เปลวไฟส่วนที่คิดให้เริ่มตัดตรงทำการปักหลักที่ตรงนั้นให้มั่นคง ดังนั้นเราจึงมักเห็นเก็บลำไยมีรอยซ้ำจากไฟลนเป็นสีดำที่ผิวของไม้ ทำการตัดอย่างนี้ไปเรื่อยๆจนสุดลำไม้ปล่อยทิ้งไว้ให้แห้งเพื่อให้ไม้แข็งตรงจึงนำมาเจาะรู เพื่อสอดใส่ซี่บันได”

การเจาะรูใส่ซี่ขึ้นบันไดเก็บลำไย จะทำต่อเมื่อเนื้อไม้แห้งดีแล้ว หากเนื้อไม้ยังดิบอยู่ หากทำการเจาะรูจะทำให้รูไม้หดเมื่อเนื้อไม้แห้งลง เป็นการเสียเวลาต้องมาเจาะกันใหม่

เมื่อเห็นว่าเนื้อไม้แห้งดีแล้วจึงนำลิ่วมาเจาะรูโดยการวัดให้ห่างกันราวหนึ่งศอก ซึ่งเป็นระยะที่พอให้ก้าวขาขึ้นไปได้อย่างสะดวกจนสุดลำไม้ แล้วบากด้าน โคนลำไม้ให้เป็น

ง่ามแหลม เพื่อสะดวกในการ ปักวางลงบนพื้นดินกันมิให้เคลื่อนไหล ในขณะที่ คนกำลังขึ้นไปเก็บผลลำไย

เมื่อได้รู้เก็บตามที่ต้องการแล้วต่อไปต้องทำซี่เก็บสำหรับเหยียบไต่ขึ้นไป การทำซี่เก็บ ต้องนำเอาโคนไม้ไผ่ที่มีความหนามาตัดยาวราวหนึ่งศอก ทำการเหลาเจาะให้กลมขนาดพอให้ลอดรูได้ โดยให้ส่วนหัวใหญ่กว่าด้านปลายเล็กน้อย เพื่อให้ด้านปลายสอดเข้ารูได้ และส่วนด้านโคนค้ำบรูจะไม่หลุดง่าย เสร็จแล้วจึงนำมาถลนไฟพอให้ผิวหมาดๆ เพื่อให้เกิดความแข็งแรง ไม่หักง่าย ทำการสอดใส่ซี่ลงในรู ซี่บางอันอาจค้ำบรูต้องค่อยๆสอดแล้วใช้ชันอตอกเบาๆ ให้ซี่ค้ำบรูอยู่ในรูเก็บ ทำอย่างนี้ไปจน

⊛ เก็บขึ้นลำไยต้องทำจากไม้ไผ่เล่มโตและแข็งแรง.

เก็บ ซึ่งเป็นไม้เล่มเดียวที่นิยมเรียกกันว่า เก็บลำไย

ครบทุกรูก็จะได้เก็บลำไยมาได้อย่างสมใจนึก การใช้เก็บลำไย ต้องวางให้ง่ามโคน

บางคนอาจคิดว่า เก็นลำไยเป็นสิ่งทีพบเห็นโดยทั่วไป ไม่น่าศึกษาหรือไม่น่านำมาเล่า แต่หากเจาะลึกลงไปแล้ว การทำเก็นลำไยไม่ว่าจะทำกันง่ายๆ ดังสะหล่า หรือช่างสอนว่า “ถ้าเราไม่มีอะไรมากก็จะเห็นว่าเก็นลำไยเพียงไม้เล่มเดียวก็ทำได้แล้ว แต่ในความจริงกว่าจะมาเป็นเก็นลำไยต้องผ่านวิธีการ และต้องใช้เวลาเนิ่นนานพอสมควร เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกเอาไม้ จะให้ตัดต้องไม้ช่างป่า หรือไม้ไผ่หนามที่มีผิวเขียวก้ำแก่ หากผิวไม้หม่นหรือสีที่คล้ายกับมีแป้งทากอยู่แสดงว่าเป็นไม้อายุน้อยยังไม่แก่พอที่จะนำมาทำเก็นลำไยได้ เมื่อตัดไม้มาแล้วมักเป็นลำคดไม่ตรงตามที่ต้องการนำมาตัดโดยการวางไม้ให้ราบกับพื้นดิน ปีกหลักเป็นแนวตรงเพื่อตัดเล่มไม้ให้ตรงตามแนวหลักตลอดสุดเล่มลำไม้ ขณะที่ไม้ยังดิบต้องนำเอาเศษขยะหรือมัดฟางมาเผาไฟตรงที่ต้องการตัด

ฝังลงในดินอย่างมั่นคงสังเกตขี้เก็นต้องอยู่แนวขวางด้านซ้ายขวาปลายเก็นต้องวางอยู่จุ่มต้นไม้ที่แข็งแรงและใหญ่พอที่จะรับน้ำหนักของเก็น และคนที่จะขึ้นได้

เมื่อใช้เก็นแล้วต้องนำมาวางในแนวนอน โดยสร้างที่เก็บไว้ที่ร่มควรรยกระดืบแทนหรือคานรับวางเก็นให้สูงกว่าพื้นดิน กันมอดมด ปลวกมาแตะเล่ม หากเก็บไว้ในที่ดี เราจะมีเก็น ลำไยไว้ใช้เป็นเวลานานหลายปี นอกจากจะใช้ ขึ้นเก็บผลไม้โดยตรงแล้ว บางครั้งยังใช้ขึ้นทำงานในที่สูงได้อย่างสบาย โดยไม่ต้องไปจ้างใคร ให้เปลืองเงิน เก็นลำไย กระจุกการใช้ไม่มา สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนเราได้ดีแท้.

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์สะหล่า(ช่าง)
ทำเก็นลำไยอายุ 74 ปี จำนวน 1 คน

ภาพเก็นลำไยหมู่บ้าน อ.สารภี จ.
เชียงใหม่
โดยนิคม พรหมมาแพทย์